KIFEJEZÉSEK KIÉRTÉKELÉSE

Sztatikus és dinamikus kötés, mohó és lusta kiértékelés

- ***Sztatikus kötés:*** a formális paraméter összes előfordulását ***fordítási időben*** helyettesítjük az argumentummal (aktuális paraméterrel) a függvény (eljárás) törzsében.
- ***Dinamikus kötés:*** a formális paraméter összes előfordulását ***futási időben*** helyettesítjük az argumentummal (aktuális paraméterrel) a függvény (eljárás) törzsében.

  Kérdés, hogy az aktuális paraméterként átadott kifejezést az értelmező mikor értékeli ki: a behelyettesítés ***előtt*** vagy ***után***.
- ***Mohó kiértékelés:*** a behelyettesítés ***előtt*** kiértékeljük az ***összes*** argumentumot (más megnevezések: ***érték szerinti*** paraméterátadás, ***eager evaluation, call-by-value).***
- ***Lusta kiértékelés:*** a behelyettesítés ***után*** csak azt az argumentumot értékeljük ki, amelyikre szükség van, és csak akkor, amikor ***szükség van*** rá (más megnevezések: ***szükség szerinti*** paraméterátadás, ***lazy evaluation, call-by-need.)***

- Más paraméterátadási eljárások
  - *név szerinti* paraméterátadás *(call-by-name*, Algol).
  - *hivatkozás szerinti* paraméterátadás *(call-by-reference,* Pascal, C stb.)
- Nézzünk két egyszerű függvényt!

```
(* sq : int -> int          (* zero : int -> int
   sq x = x négyzete *)        zero x = az x-től függetlenül mindig 0 *)
fun sq x = x * x;           fun zero x = 0;
```

Az `sq` függvény argumentumát *lusta kiértékelés* esetén *kétszer* számítjuk ki.

A `zero` függvény argumentumát *mohó kiértékelés* esetén *feleslegesen* számítjuk ki, mert nem használjuk semmire.

Mohó kiértékelés

- Emlékeztető: az $f\,e$ értékét úgy számítjuk ki, hogy először az f függvényértéket adó kifejezés, majd az e kifejezés értékét határozzuk meg, és ezután helyettesítjük az f törzsében a formális paraméter minden előfordulását az e értékével.

```
fun sq x = x * x;           fun zero x = 0;
```

- Nézzük `sq(sq(sq 2))` egyszerűsítését! (Az egyszerűsítés eredménye tovább már nem egyszerűsíthető, ún. *kanonikus* kifejezés.)

  `sq` három alkalmazásából csak a harmadiknak kanonikus kifejezés az argumentuma.

  `sq(sq(sq 2))` → `sq(sq(2*2))` → `sq(sq 4)` → `sq(4*4)` → `sq 16` → `16*16` → `256`

  Az utolsó lépés kivételével `zero(sq(sq(sq 2)))` egyszerűsítési lépései ugyanezek, pedig az eredmény nyilvánvalóan 0!

  Mohó kiértékelés mellett a számítógépet feleslegesen dolgoztatjuk!

- Egy függvény alkalmazása előtt sokszor nemcsak fölösleges, hanem káros is előre kiszámítani az argumentumokat, mert végtelen rekurzió vagy illegális művelet (indexhatár-túllépés, 0-val való osztás stb.) lehet az „eredménye”.
- Az Algol *név szerinti* paraméterátadása a formális paraméter összes előfordulását az argumentumként átadott *teljes* (nem kanonikus) *kifejezéssel* helyettesíti a függvény törzsében.

  Ezért `zero(sq(sq(sq 2)))` *név szerinti* paraméterátadás esetén *azonnal,* az argumentum kiértékelése nélkül 0-t ad eredményül!

```
fun sq x = x * x;          fun zero x = 0;
```

  A *név szerinti* paraméterátadás sem mindig kedvező: pl. `sq(sq(sq 2))` esetén `sq` mindegyik alkalmazása *megkétszerezi* az argumentumok számát. Aligha ezt akarjuk!

  `sq(sq(sq 2))` $\rightarrow$ `sq(sq 2) * sq(sq 2)` $\rightarrow$ `(sq 2 * sq 2) * sq(sq 2)` $\rightarrow$
  `((2*2) * sq 2) * sq(sq 2)` $\rightarrow \cdots \rightarrow$ `(4*(2*2) * sq(sq 2))` $\rightarrow \cdots$

Lusta kiértékelés

- ***Lusta kiértékelés*** esetén minden argumentumot csak egyszer kell kiértékelni: akkor, amikor ***először*** van rá szükség. Az argumentum összes elôfordulását egy ***rejtett hivatkozással*** helyettesítjük (mivel ***el van rejtve*** a programozó elöl, biztonságos): amikor a számítógép az argumentumot először kiértékeli, a kapott értéket elrakja, és később az összes olyan helyen, ahol szükség lesz rá, felhasználja.
- A függvényeket és argumentumaikat ***irányított gráffal*** ábrázolják: a gráf egy részének kiértékelésekor a gráfot az eredményül kapott értékkel frissítik a számítógépben (ezért nevezik ***gráfredukciónak***).

  A lusta kiértékeléshez bonyolult nyilvántartást kell vezetni (időigényes!).
- A lusta kiértékelés működési elvének megértéséhez irányított gráf helyett most $x = [E]$ -vel jelöljük, hogy az x ***összes előfordulása*** osztozik az E értéken.

- Nézzük pl. `sq(sq(sq 2))` lusta kiértékelését!

  ```
  fun sq x = x * x;          fun zero x = 0;
  ```

  ($x = [E]$ jelentése: az x ***összes előfordulása*** osztozik az E értéken.)

  `sq(sq(sq 2))` $\rightarrow$ `x * x` *[x = sq(sq 2)]* $\rightarrow$ `x * x` *[x = y * y] [y = sq 2]* $\rightarrow$
  `x * x` *[x = y * y] [y = 2 * 2]* $\rightarrow$ `x * x` *[x = y * y] [y = 4]* $\rightarrow$
  `x * x` *[x = 4 * 4]* $\rightarrow$ `x * x` *[x = 16]* $\rightarrow$ `16 * 16` $\rightarrow$ `256`

- Gyakran nyerünk, de néha vesztünk a lusta kiértékeléssel.

  Láttuk, hogy `fun faci(0, p) = p | faci(n, p) = faci(n-1, n*p)` ***mohó kiértékelés*** esetén hatékonyabb `fac`-nál, mert az `n*p` szorzást azonnal végrehajtja. ***Lusta kiértékelés*** esetén az `n`-et azonnal kiszámítaná (szükség van `n` értékére az implicit `n = 0` vizsgálathoz), a `p` kiértékelését azonban a szorzások akkumulálásával késleltetné:

  `faci(4, 1)` $\rightarrow$ `faci(4-1, 4*1)` $\rightarrow$ `faci(3-1, 3*(4*1))` $\rightarrow$
  `faci(2-1, 2*(3*(4*1)))` $\cdots \rightarrow$ `24`

ÖSSZETETT ADATTÍPUSOK

- Két különböző típusú értékből rekordot vagy párt képezhetünk. Pl.
  `{x = 2, y = 1.0} : {x : int, y : real}` és `(2, 1.0) : (int * real)`.
- A pár is csak szintaktikai édesítőszer. Pl.
  `(2, 1.0) = {1 = 2, 2 = 1.0} = {2 = 1.0, 1 = 2}`, de `(2, 1.0)` és `{1 = 1.0, 2 = 2}` különböző típusúak. Az `1` és a `2` ***mezőnevek*** (vö. szintaxis).
- Rekordot kettőnél több értékből is összeállíthatunk. Pl.
  `{nev= "Bea", tel= 3192144, kor= 19} : {kor :int, nev :string, tel :int}`.
  Egy hasonló rekord egészszám-mezőnevekkel:
  `{1 = "Bea", 3 = 3192144, 2 = 19}: {1 : string, 2 : int, 3 : int`.
  Az ***utóbbi*** azonos az alábbi ***ennessel*** (n-es, n-tuple):
  `("Bea", 19, 3192144) : (string * int * int)`,
  azaz `(string * int * int)` $\equiv$ `{1 = string, 2 = int, 3 = int}`.
- Egy rekordban a tagok sorrendje közömbös, az értékeket a mezőnév azonosítja.

Ennes és típusa (folyt.)

- Egy ennesben a tagok sorrendje meghatározó! Pl. `(2, 1.0) : (int * real)`, de `(1.0, 2) : (real * int)`. A két ennes különböző!
- Ennes lehet függvény argumentuma és eredménye, összetett adat eleme stb. Példa: Fibonacci-számok iterációval.
  A definíció: $F_0 = 0; F_1 = 1; F_n = F_{n-2} + F_{n-1}, n > 1$.

```
(* iterfib(n, (prev, curr)) = a (prev, curr) Fibonacci-számpárt követő
                              n-edik Fibonacci-szám (n > 0)
   iterfib : int * (int * int) -> int *)
fun iterfib (1, (prev, curr)) = curr
  | iterfib (n, (prev, curr)) = iterfib(n - 1, (curr, prev + curr));

(* fib n = az n-edik Fibonacci-szám
   fib : int -> int *)
fun fib 0 = 0
  | fib n = iterfib(n, (0, 1));
```

FELHASZNÁLÓI ADATTÍPUSOK

A `datatype` deklaráció

- `person` néven új összetett típust hozunk létre:

```
datatype person = King
                | Peer of string * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string;
```

- Az új típusnak négy *adatkonstruktora* (röviden: *konstruktora)* van: `King`, `Peer`, `Knight` és `Peasant`.
- `King` ún. *adatkonstruktorállandó*, a többi ún. *adatkonstruktorfüggvény.*
- Az adatkonstruktoroknak is van típusuk:

```
King :    person
Peer :    string * string * int -> person
Knight :  string -> person
Peasant : string -> person
```

- `King` (király) csak egy van, ezért definiálhattuk konstruktorállandóként.
- A `Peer`-t (főnemest) nemesi címe (`string`), birtokának neve (`string`) és sorszáma (`int`) azonosítja.
- A `Knight`-ot (lovagot) és a `Peasant`-ot (parasztot) csupán a neve (`string`) azonosítja.
- Példa a `person` adattípus alkalmazására:

```
- val persons = [King, Peasant "Jack Cade", Knight "Gawain",
                 Peer("Duke", "Norfolk", 9)];
> val persons = [King, Peasant "Jack Cade", ...] : person list
```

- Az egyes esetek mintaillesztéssel választhatók szét.
- Minden esetet le kell fedni mintával; ha nem, figyelmeztetést kapunk.
- A minták tetszőlegesen összetettek lehetnek.

A `datatype` deklaráció (folyt.)

- Az alábbi példában a négy közül az egyik a `Peasant name` ***minta***, és benne `name` a ***mintaazonosító***.

```
(* title p = p megszólítása
   title : person -> string *)
fun title King = "His Majesty the King "
  | title (Peer (deg, ter, _)) = "The " ^ deg ^ " of " ^ ter
  | title (Knight name) = "Sir " ^ name
  | title (Peasant name) = name;
```

- A `sirs` függvény az összes `Knight` nevét összegyűjti a `person` típusú személyek egy listájából (a változatok sorrendje ***fontos*** az `_` miatt!):

```
(* sirs ps = az összes Knight nevének listája
   sirs : person list -> string list *)
fun sirs [] = []
  | sirs ((Knight s)::ps) = s::sirs ps
  | sirs (_::ps) = sirs ps;
```

- Ha más lenne a változatok sorrendje, a `_::ps` minta nemcsak a `King`-re, a `Peer`-re és a `Peasant`-ra illeszkedne (ti. ezek helyett áll a példában), hanem a `Knight`-ra is.
- Az összes diszjunkt eset fölsorolása segíti az algoritmus helyességének belátását, bizonyítását.
- Azért vontunk össze három esetet egyetlen változatban, mert a részletezésük hosszabbá tenné a program szövegét is, végrehajtását is.
- A bizonyítás nem okoz gondot, ha a függvény harmadik sorát (`sirs (_::ps) = sirs ps`) ***feltételes egyenletnek*** tekintjük:

$$\texttt{sirs(p::ps) = sirs ps if } \forall s \cdot p \neq \texttt{Knight s.}$$

A `datatype` deklaráció (folyt.)

- A sorrend még fontosabb a következő példában, amelyben személyek hierarchiáját vizsgáljuk. Itt 16 helyett csak 7 esetet kell megkülönböztetnünk: azokat, amelyek ***igaz*** eredményt adnak.

```
(* superior (p, r)= igaz, ha p magasabb rangú r-nél
   superior : person * person -> bool *)
fun superior (King, Peer _) = true
  | superior (King, Knight _) = true
  | superior (King, Peasant _) = true
  | superior (Peer _, Knight _) = true
  | superior (Peer _, Peasant _) = true
  | superior (Knight _, Peasant _) = true
  | superior _ = false;
```

- Gyakori, hogy egy név csak néhány különböző értéket vehet fel (azaz a név által felvehető értékek halmaza kis számosságú), ilyen esetben érdemes ***felsorolásos típust*** létrehozni a `datatype` deklarációval. Pl.

```
datatype degree = Duke | Marquis | Earl | Viscount | Baron;
```

- A felsorolásos típusnak csak ***konstruktorállandói*** vannak. Az új típus alkalmazásához a `person` típust újra deklarálnunk kell:

```
datatype person = King
                | Pear of degree * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string;
```


A felsorolásos típus `datatype` deklarációval (folyt.)

- A `degree` típusú adatok feldolgozásakor külön-külön elemezzük az előforduló eseteket, pl.

```
(* lady p = p főnemes hitvesének rangja
   lady : degree -> string *)
fun lady Duke     = "Duchess "
  | lady Marquis  = "Marchioness"
  | lady Earl     = "Countess"
  | lady Viscount = "Viscountess"
  | lady Baron    = "Baroness";
```

- A belső `bool` típushoz hasonló `Bool` típust és hozzá a `Not` függvényt például így is deklarálhatnánk, ill. definiálhatnánk:

```
datatype Bool = True | False;
(* Not b = b negáltja
   Not : Bool -> Bool *)
fun Not True = False | Not False = True;
```

- Láttuk, hogy a `list` ***postfix*** pozíciójú ***típusoperátor,*** nem típus: a `datatype` deklaráció az adatkonstruktorok mellett ***típuskonstruktort*** is létrehoz.
- A belső `'a list` típushoz hasonló `'a List` listát és vele együtt a `Nil` és a `Cons` ***adatkonstruktorokat*** például így definiálhatjuk:

```
datatype 'a List = Nil | Cons of 'a * 'a List;
```

- A `Cons` ***adatkonstruktorfüggvény*** alkalmazásával elég körülményes a listák létrehozása. Az 1, 2, 3, 4 sorozatot például így kell megadni:

```
Cons(1, Cons(2, Cons(3, Cons(4, Nil))));
```

- Bevezethetjük az ***infix*** pozíciójú `:::` ***adatkonstruktoroperátort:***

```
infix 5 ::: ; val op ::: = Cons;
```

- A ***hatospontot*** közvetlenül a típusdeklarációban is definiálhatjuk:

```
infix 5 ::: ; datatype 'a List = Nil | ::: of 'a * 'a List;
```


Polimorf adattípusok: megkülönböztetett egyesítés

- Következő példánk két típus ***megkülönböztetett egyesítése,*** más néven diszjunkt uniója:

```
datatype ('a, 'b) disun = In1 of 'a | In2 of 'b;
```

- Itt három dolgot definiáltunk:
  1. a kétargumentumú `disun` típusoperátort,
  2. az `In1 : 'a -> ('a, 'b) disun` és
  3. az `In2 : 'b -> ('a, 'b) disun` adatkonstruktorfüggvényeket.
- `('a, 'b) disun` az `'a` és `'b` típusok megkülönböztetett egyesítése. ***Megkülönböztetettnek*** nevezzük az egyesítést, mert később is bármikor meg tudjuk mondani, hogy egy `('a, 'b) disun` típusú pár egyik vagy másik eleme melyik alaptípusból származik. Az új típusba tartozó értékek `In1 x` alakúak, ha `x` `'a` típusú, és `In2 y` alakúak, ha `y` `'b` típusú.
- Az `In1` és `In2` konstruktorfüggvények olyan ***címkének*** tekinthetők, amelyek az `'a` típust megkülönböztetik a `'b` típustól.

- A megkülönböztetett egyesítés lehetővé teszi, hogy különböző típusokat használjunk ott, ahol egyébként csak egyetlen típust használhatnánk (vö. objektum-orientált programozás, ahol pl. egy *alakzat* osztálynak *téglalap, háromszög* vagy *kör* nevű leszármazottai lehetnek).
- Az SML-ben megkülönböztetett egyesítéssel tudunk létrehozni *különböző típusú elemekből* álló listát:

```
[In2 King, In1 "Skócia"] : ((string, person) disun) list
[In1 "zsarnok", In2 1040] : ((string, int) disun) list
```

- A lehetséges eseteket most is *mintaillesztéssel* elemezhetjük, pl.

```
(* concat d = a d diszjunkt unió In1 címkéjű elemeinek konkatenációja
   concat : (string, 'a) disun list -> string *)
fun concat [] = ""
  | concat (In1 s :: ls) = s ^ concat ls
  | concat (In2 _ :: ls) = concat ls;
```


Megkülönböztetett egyesítés (folyt.)

- Egy példa `concat` alkalmazására:

```
- concat [In1 "Ő! ", In2 King, In1 "Skócia"];
> val it = "Ő! Skócia : string
```

- Az `In1` konstruktorfüggvény típusa `'a -> ('a, 'b) disun`, ezért a `string` típusú `"Ő!"` argumentumra alkalmazva `(string, 'b) disun` típusú érték az eredmény.
- Az `In2` konstruktorfüggvény típusa `'b -> ('a, 'b) disun`, ezért a `person` típusú `King` kifejezésre alkalmazva `('a, person) disun` típusú érték az eredmény.
- Az `[In1 "Ő!", In2 King, In1 "Skócia"]` kifejezésben mindkét alaptípust lekötjük, ezért ennek a listának a típusa: `((string, person) disun) list`.
- Az `[In2 "Ő", In2 King, In1 "Skócia"]` kifejezés kiértékelése hibajelzést eredményez, mert a `'b` típusváltozót nem lehet ugyanabban a kifejezésben egyszer így, másszor úgy lekötni.

BINÁRIS FÁK

Bináris fák `datatype` deklarációval

- A listához hasonlóan rekurzív adatszerkezet a *fa.*
- Először olyan bináris fát deklarálunk, amelynek a levelei üresek, a csomópontjaiban pedig előbb a bal részfát, majd az `'a` típusú értéket, és végül a jobb részfát adjuk meg:

```
datatype 'a tree = L | B of 'a tree * 'a * 'a tree;
```

- Tekintsük például az alábbi fát:

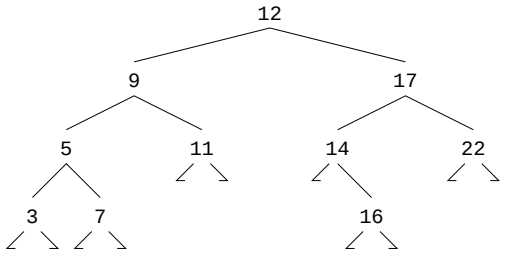

- Az `'a tree` adattípus `L` és `B` adatkonstruktoraival ez a fa pl. a következő lapon látható módon írható le.

```
B(B(B(B(L,3,L),
      5,
      B(L,7,L)
     ),
    9,
    B(L,11,L)
   ),
  12,
  B(B(L,
      14,
      B(L,16,L)
     ),
    17,
    B(L,22,L)
   )
 );
```

A bal oldali kifejezést elég nehéz átlátni. A fastruktúra szöveges leírását megkönnyíti, ha az ábrába beírjuk a megfelelő adatkonstruktorokat.

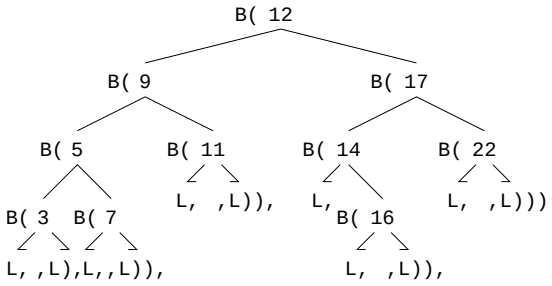

Bináris fák `datatype` deklarációval (folyt.)

- **A fastruktúra szöveges leírása átláthatóbb, ha az egyes részfáknak nevet adunk, és a részfákból építjük fel a teljes fát:**

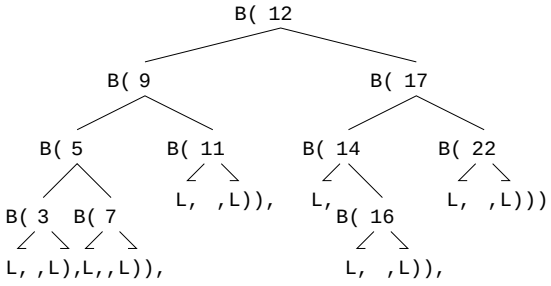


```
val tr3  = B(L,3,L);          val tr7  = B(L,7,L);
val tr5  = B(tr3,5,tr7);      val tr11 = B(L,11,L);
val tr9  = B(tr5,9,tr11);     val tr16 = B(L,16,L);
val tr14 = B(L,14,tr16);      val tr22 = B(L,22,L);
val tr17 = B(tr14,17,tr22);   val tr12 = B(tr9,12,tr17);
```

- Másféle fastruktúrákat is deklarálhatunk, pl.
  - kezdhetjük az `'a` típusú értékkel, majd folytathatjuk előbb a bal, azután a jobb részfa megadásával,
  - felhasználhatjuk a levelet is értékek tárolására,
  - az értéket nem tároló üres csonkokat pedig `E`-vel jelölhetjük.
- A leírtak szerinti bináris fát hoz létre a következő deklaráció:

```
datatype 'a tree = E | L of 'a | B of 'a * 'a tree * 'a tree;
```

- A rekurzív függvényekhez hasonlóan a rekurzív adattípusok deklarációjában is kell lennie nemrekurzív ágnak (ún. triviális esetnek).
- A nemrekurzív ág hiánya miatt az alábbi, szintaktikailag helyes deklarációk használhatatlanok:

```
datatype 'a badtree = B of 'a badtree * 'a * 'a badtree;
datatype 'a badtree = L of 'a badtree | B of 'a badtree * 'a * 'a badtree;
```


Egyszerű műveletek bináris fákon

- `nodes` egy fa csomópontjait számlálja meg. Legyen

```
datatype 'a tree = L | N of 'a * 'a tree * 'a tree;

(* nodes f = az f fa csomópontjainak a száma
   nodes : 'a tree -> int *)
fun nodes (N(_, t1, t2)) = 1 + nodes t2 + nodes t1
  | nodes L = 0;
```

- `nodes` akkumulátort használó változata:

```
fun nodes f =
      let (* nodes0(f, n) = n + a csomópontok száma f-ben
             nodes0 : 'a tree * int -> int *)
          fun nodes0 (N(_, t1, t2), n) = nodes0(t1, nodes0(t2, n+1))
            | nodes0 (L, n) = n
      in  nodes0(f, 0)
      end;
```

- A fa gyökeréből a leveléhez vezető úton az élek számát (az út hosszát) az adott levél szintjének is nevezzük. A szintek közül a legnagyobbat a fa ***mélységének*** hívjuk.
- `depth` egy fa mélységét határozza meg.

```
(* depth f = az f fa mélysége
   depth : 'a tree -> int *)
fun depth  (N(_, t1, t2)) = 1 + Int.max(depth t2, depth t1)
  | depth L = 0;
```

- `depth` akkumulátort használó változata:

```
fun depth f = let fun depth0 (N(_, t1, t2), d) =
                        Int.max(depth0(t1, d+1), depth0(t2, d+1))
                    | depth0 (L, d) = d
              in
                 depth0(f, 0)
              end;
```